

Er is geen ander pad te gaan

– Mary Anderson

Deze mooie zin uit de Oepanishaden wekt misschien eerst onze verbazing op. Is het een fundamentalistische leerstelling, verwant aan de verklaring van hen die de woorden uit de Bijbel letterlijk nemen, dat men alleen door geloof in Jezus kan worden 'gered'? Is niet iedereen uniek? Kunnen we niet het pad kiezen overeenkomstig ons eigen temperament?

Mary Anderson was internationaal vice-presidente van de Theosophical Society

Wordt er niet vaak gezegd dat er zoveel paden als pelgrims zijn? Beide beweringen – dat iedereen zijn eigen pad *is* of heeft en dat er slechts één pad is – zijn waar. Het is één van de tegenstrijdigheden van het spirituele leven: een poging om door een schijnbare tegenstelling iets uit te drukken wat niet in woorden kan worden uiteengezet of aan het verstand kan worden uitgelegd.

Hoe staat het met de vrije wil, als er slechts één pad is? Zijn we genoodzaakt een bepaald pad te volgen? Hebben we hierin geen keus? Laten we eerst het vraagstuk van de keus en tot welke omvang we die hebben in overweging nemen.

Hebben we een keus of zijn we in de greep van emotionele gehechtheid, begeerte of verslaving? In dat geval proberen we uit alle macht onze verlangens te bevredigen. We hebben geen keus. Heeft de heilige of de wijze, de persoon die zelfzucht heeft overwonnen, een keus? Een dergelijk persoon is niet verblind door zijn of haar persoonlijke voorkeuren en is daardoor in staat de dingen te zien zoals ze zijn en dienovereenkomstig te oordelen. Voor iemand die volmaakt onderscheidingsvermogen heeft is er geen andere mogelijkheid dan het juiste te doen. Hij of zij volgt het pad dat zowel liefde als wijsheid is en daarom gerechtigheid. Er is geen tegenstrijdigheid en geen keus.

Dit artikel is ook te lezen als top-artikel op de website www.theosofie.nl

Natuurlijk zijn de meesten van ons noch slaven van onze verlangens noch verlichte wijzen. We bevinden ons ergens in het midden. We worden heen en weer geslingerd door onze wens naar gemak, opwinding en innerlijke vrede aan de ene kant, en door wat we voelen wat onze plicht is aan de andere kant. Of twee plichten kunnen schijnbaar in conflict zijn met elkaar: onze plicht tegenover gezin en vrienden, en onze plicht jegens de waarheid; de weg ingegeven door ons geweten, en de weg ingefluisterd door onze gevoelens. Soms neemt deze toestand de vorm aan van een dilemma en hebben we slapeloze nachten, waarbij we de voors en tegens van verschillende mogelijkheden, waaruit we een keuze kunnen maken, tegen elkaar afwegen. We moeten vaak kiezen, maar die keuze kan een kwelling zijn, misschien een noodzakelijke kwelling, waardoor we tot helder inzicht kunnen komen.

En wat te zeggen van de vrije wil en de vrijheid van denken? Volgen we niet allemaal ons eigen unieke pad, wanneer we in de greep van onze verlangens zijn, waar we opvallend veel op elkaar lijken?

schoon we meer naar het ene dan naar het andere pad geneigd kunnen zijn.

Wanneer men zich op één van die paden voortbeweegt, openbaren de andere paden zich meer en meer, tot zij ten slotte samenkomen, wellicht in Râja Yoga, de yoga van de wil, waarvoor alle paden naar hetzelfde doel leiden: een eind maken aan alle afgescheidenheid, het terugvinden van de Eenheid. Bijgevolg kan van deze paden gezegd worden dat zij in het begin verschillend maar uiteindelijk één zijn – uiterlijk verschillend maar innerlijk hetzelfde. Juist in deze betekenis ‘is er geen ander pad te gaan’.

Vanuit een ander oogpunt kunnen we zeggen dat er geen ander pad is: de beschrijvingen van het pad van heiligheid in verschillende godsdiensten hebben vele principiële kenmerken gemeen. Het kan niet anders dan dat alle godsdiensten voortkomen uit dezelfde fundamentele Eeuwige Wijsheid.

Alle godsdiensten hebben een ideaal, of het nu bevrijding, Christus, de Bodhisattva of God is, hetzij als een persoonlijke vader of als het Absolute, de Oorzaakloze Oorzaak, de Grondslag van alle bestaan of de Eenheid van alle dingen. Dit ideaal brengt naar boven, passief gezien, toewijding jegens iets dat groter is dan wijzelf of waarvan wij ons geen voorstelling kunnen maken en, actief gezien, een aspiratie om nader te komen tot dat ideaal, om te overstijgen wat we kunnen voelen, denken of wat we ons kunnen voorstellen. In alle godsdiensten is er het besef, hoe vaag ook, van iets hogers dat ons naar boven aantrekt.

Als Eenheid het wezen van alles is, dan worden we door er dichterbij te komen onvermijdelijk nader bij alle andere wezens en dingen getrokken. We voelen steeds meer verwantschap, liefde en mededogen voor anderen. Een dergelijke liefde en mededogen wordt in alle godsdiensten onderwezen.

Doordat wij dichterbij anderen toe worden getrokken, wenden we ons af van onszelf, we worden minder zelfzuchtig en meer onbaatzuchtig. Het zich op een spon-

---

Voor ieder van ons is er alleen maar het eigen pad.

De zin ‘er is geen ander pad te gaan’ zou misschien persoonlijk opgevat kunnen worden. Ieder van ons moet zijn/haar unieke pad gaan, dat ons dharma is. Voor ieder van ons, is er alleen maar het eigen pad. Overeenkomstig ons dharma en temperament, kunnen we mannen of vrouwen van handelen, voelen of denken zijn. De paden die we volgen zouden dan het pad van *karma-mârگا* (het pad van handelen), van *bhakti-mârگا* (het pad van toewijding), of van *jñâna-mârگا* (het pad van studie, van kennis, leidend naar wijsheid) zijn. We beschikken allemaal over een fysiek lichaam waarmee we handelen, en we hebben allemaal gevoelens en gedachten: zij vormen een deel van onze constitutie. Daarom betreden we niet enkel en alleen het pad van handelen, van voelen of van denken, of-

tane en natuurlijke wijze afwenden van het zelf – ‘het vergeten van het zelf omwille van liefde voor de mens’ – leidt tot zuiverheid, want wat een smet op ons werpt is zelfzucht. Een zodanige zuiverheid vormt het wezen van ethiek, waarop eveneens in alle godsdiensten de nadruk wordt gelegd. Ethiek is in hoge mate praktisch, heeft te maken met de manier waarop we leven, en waarvan zoveel afhangt. Om Aldous Huxley aan te halen (*The Perennial Philosophy*, blz 2):

..de aard van [de] ene Realiteit is zodanig dat het niet direct en onmiddellijk begrepen kan worden behalve door degenen die ervoor gekozen hebben aan bepaalde voorwaarden te voldoen, door zichzelf liefdevol, zuiver van hart, en arm van geest te maken.

Hij zegt verder: ‘Waarom zou dit zo zijn? We weten het niet.’ Maar we kunnen een gokje wagen. Als ons hart vol is van ego-centrische gedachten, waarvan we ons zelfs niet bewust hoeven te zijn, is er geen plaats voor iets anders.

Indien we ons niet bewust zijn van bepaalde ethische beginselen, volgen we niet het spirituele pad, want ethische beginselen hebben als bestaansgrond onbaatzuchtigheid. Huxley haalt William Law aan (ibid, blz 279).

Zou je weten waarom zo veel valse geesten in de wereld zijn verschenen, die zichzelf en anderen hebben misleid met vals vuur en vals licht, waarbij ze aanspraak maken op kennis, verlichting en de toegang tot het goddelijk Leven, voornamelijk om wonderen te verrichten, daartoe door God geroepen? Het is hierom: zij hebben zich tot God gewend zonder afstand te nemen van zichzelf; zij denken doordrongen te zijn van God voordat zij hun ego hebben afgelegd...

Wanneer men nader komt tot de Eenheid, en zich daarmee afwendt van zichzelf, komt men niet alleen nader tot alle andere wezens maar ook tot de dingen zoals ze zijn. Het zien van de dingen zoals ze zijn is Wijsheid. Het zelf, met zijn vooraf

gevormde ideeën, is niet langer een belemmering om helder te zien.

Een Zenmeester schonk zijn aspirant leerling een kop thee in. Lang nadat de kop vol was ging hij door met thee inschenken. Zo verduidelijkte hij dat het geen zin heeft om te proberen onderwijs te geven aan iemand die niet in staat is die lering te ontvangen omdat er in hem hiervoor geen ruimte bestaat. Iemand die vol is met ik-gerichte gedachten en zelfzuchtige verlangens kan niet luisteren, laat staan iets leren.

Kort samengevat, aspiratie en toewijding tot het heilige, liefde en mededogen voor alle wezens, onbaatzuchtigheid, het leiden van een puur ethisch leven en wijsheid: deze kenmerken horen bij het spirituele pad zoals beschreven in alle godsdiensten in hun meest zuivere vorm. Indien men een waarachtig godsdienstig leven leidt, is er in werkelijkheid ‘geen ander pad te gaan’.

Het zien van de dingen zoals ze zijn is Wijsheid.

Zoals eerder is uiteengezet, is ethiek in hoge mate praktisch en heeft te maken met ons dagelijks leven. Het leven van alledag staat het dichtst bij ons, en we kunnen een begin maken met de spirituele pelgrimstocht alleen maar van waaruit we ons bevinden. ‘Er is geen ander pad te gaan.’ Een Engelsman vroeg een Ier de weg naar Cork en ontving als antwoord: ‘Als ik jou was, zou ik niet van hieruit vertrekken’. En natuurlijk kon de Engelsman niet anders doen dan vertrekken vanwaar hij zich bevond! En ook wij kunnen niet anders. Maar eerst moeten we weten waar we ons bevinden, dat wil zeggen, we moeten onszelf kennen, zoals we in onze uiterlijke aard zijn: met andere woorden, we moeten onze onvolmaaktheden kennen.

Waarom zijn zoveel spirituele voorschriften negatief verwoord, als verboden? Mischien, omdat als ons gezegd wordt wat we niet moeten doen, we ons bewust worden

dat datgene wat we doen, denken of voelen niet is wat het zou moeten zijn als we het spirituele pad wensen te betreden!

In een omschrijving van Boeddhistische leringen wordt eerst gezegd: 'Houd op het kwade te doen', en pas dan 'Vermeerder het goede; zuiver je eigen hart; dit is de lering van alle Boeddha's.'

Voorbeelden van verboden zijn de Geboden in de Bijbel (Exodus, 20. 12-17):

- Gij zult niet doden..
- Gij zult niet echtbreken.
- Gij zult niet stelen.
- Gij zult geen valse getuigenis afleggen....
- Gij zult niet uws naasten huis begeren.... enz.

De vijf *yama*'s, het eerste onderdeel van de uit acht onderdelen bestaande Rāja Yoga, de zelfbeteugelingen of geloften van onthouding tonen op een geheimzinnige manier overeenkomst met de geboden uit de bijbel:

- zich onthouden van doden/ letsel toebrengen (*ahimsā*)
- zich onthouden van leugens (*satya*)
- zich onthouden van diefstal (*asteya*)
- zich onthouden van onkuisheid (*brachmacharya*)
- zich onthouden van het vergaren van rijkdom, hebzucht (*aparigraha*)

Deze gedragsnormen lijken misschien niet erg verheven. Wie van ons heeft de gewoonte om te doden, te liegen, te stelen enz.? Maar zij hebben diepere en verderstreckende implicaties. *Ahimsā*, zich onthouden van doden of geweldloosheid impliceert dat we niet door een woord, een gedachte of door een daad opzettelijk een kwetsing, leed of pijn toebrengen. *Satya*, of waarachtigheid, betekent niet alleen niet liegen, maar ook niet een 'leugentje om bestwil' vertellen, het niet geven van een verkeerde indruk, het niet in gedachten onwaarheid spreken, of tegen jezelf liegen, het niet plegen van zelfbedrog. *Asteya*, is zich onthouden niet alleen van stelen, maar ook van begeren wat niet van ons is

of van nemen zonder er iets voor terug te geven – zelfs als het 'slechts' dankbaarheid is. Brahmacharaya is het vermijden van onkuisheid niet alleen in handeling maar ook in gedachte (Matteus, 5:28):

.... een ieder, die een vrouw aanziet om haar te begeren, heeft in zijn hart reeds overspel met haar gepleegd.

Een vertelling uit het Zen Boeddhisme verhaalt hoe twee monniken op hun omzwervingen bij de oever van een rivier kwamen. Een jong meisje vroeg hun haar te helpen het water over te steken. De oudere monnik droeg haar in zijn armen over het water. De jongere monnik was geschokt en sprak enige tijd niet. Uiteindelijk beschuldigde hij zijn metgezel: 'Ik kan niet begrijpen hoe jij, een monnik, een vrouw kan aanraken!' De oudere monnik antwoordde: 'Ik zette haar aan de oever van de rivier af. Jij draagt haar nog steeds!'

De betekenis van *Aparigraha* is niet alleen: niet begeren wat niet van ons is, maar in een ruimere zin ook: niets uitsluitend voor ons alleen willen hebben.

Het Meditatiediagram van H.P. Blavatsky bevat ook verboden in de vorm van wat zij 'Verzakingen' noemt. We worden geïnstrueerd consequent te weigeren in gedachten de realiteit te erkennen van:

- Scheidingen en Ontmoetingen. Gebondenheid aan plaats, tijd en vorm. [Op deze wijze zouden we gehechtheid aan vergankelijke zaken vermijden.]
- Het onderscheid tussen vriend en vijand. [Dit is het verwerpen van gehechtheid aan onze tijdelijke conceptie die we van de ander hebben.]
- Bezittingen.
- Persoonlijkheid.
- Gewaarwordingen.

Zo worden we bewust gemaakt van en tevens losgemaakt van de gehechtheid aan voorbijgaande dingen.

De *yama's* – de voorschriften om iets niet te doen – duiden op zeden en verboden: zij leggen de ethische fundering voor yoga of het spirituele leven. De *niyama's* of geboden zeggen ons wat we in positieve zin moeten doen. Zij wijzen op de discipline die gevolgd moet worden om het leven te ordenen. De verboden maken het bouwterrein schoon, breken het oude, vervallen huis af en leggen de fundering van het nieuwe gebouw; de *niyama's* of geboden verschaffen ons de blauwdruk voor het nieuwe gebouw. Zij bestaan uit:

- Zuiverheid (*saucha*)
- Tevredenheid (*samtosha*)
- Soberheid (*tapas*)
- Zelfstudie (*svādhyāya*)
- Algehele overgave aan God (*Isvara-pranidhāna*)

Deze voorschriften worden niet uit eigen belang nageleefd, maar omwille van anderen. Zij moeten niet worden afgedwongen, maar een tweede natuur vormen. Dientengevolge is zuiverheid niet een houding van 'heiliger dan gij', doch een innerlijke behoefte.

Het innerlijke Zelf is puur, desondanks is zijn uitdrukking door middel van de buitenste voertuigen zwak. Het zijn de voertuigen die onzuiver zijn. We kunnen beginnen met ze te zuiveren – het fysieke lichaam, de emoties, de gedachten – door de grovere materie te verwijderen en haar te vervangen door meer verfijnd materiaal. Dit werken aan de voertuigen kan noodzakelijk zijn om het inwonend leven te voorschijn te laten komen. Hoe dan ook, alleen als het zich van binnenuit manifesteert wordt waarachtige zuiverheid verwezenlijkt. Zuiverheid komt tot stand als er onzelfzuchtigheid is en voortdurende spontane en vreugdevolle zelfopoffering.

Vervanging van de grovere materie in alle voertuigen komt door *tapas* tot stand, dat in verband wordt gebracht met lichamelijke soberheid (zoals het vermogen om te vasten), waarbij het niet anders kan dan dat de gevoelens en gedachten er ook bij betrokken worden. Hier werkt de wil

rechtstreeks door tot het fysieke gebied. We kunnen *tapas* vooral met Rāya Yoga in verband brengen, maar ook met Karma Yoga.

Isvara-pranidhāna of toewijding is de belangrijke zuiveraar van de emoties, en is daarbij een machtig hulpmiddel voor concentratie en eenpuntigheid. De emoties vormen het voertuig, voorzover zij een waarachtige weerspiegeling zijn van *buddhi* als onpersoonlijke Liefde.

Svādhyāya is diepe kennis, besef van iemands ware aard. Het denken, *kāma-manas*, is het voertuig, dat meer en meer ondergeschikt wordt aan *buddhi-manas*, het gelouterde denken, het voertuig van Wijsheid.

We kunnen proberen een tevreden leven te leiden. Desalniettemin is het eerder een bijproduct van onze pogingen op het pad, een thermometer waarmee onze vooruitgang wordt aangegeven, ofschoon we het niet moeten verwarren met onverschilligheid.

Het enige pad dat gevolgd kan worden is het pad dat van buitenaf naar binnen leidt.

Wanneer we het voorgaande samenvatten en tegelijkertijd zoeken naar een ruimere reikwijdte van de zin 'Er is geen ander pad te gaan', dan is uiteindelijk het enige pad dat gevolgd kan worden het pad dat van buitenaf naar binnen leidt, met andere woorden, van de persoonlijkheid naar de Monade, van materialisme naar spiritualiteit, van verdeeldheid naar eenpuntigheid, van zelfzuchtigheid naar onzelfzuchtigheid, van het kleine 'zelf' naar het Ene.

Dit geldt voor ieder van ons en voor de evolutie van de mensheid, waarvan we een onafscheidelijk deel zijn. We kunnen het toepassen op de evolutie van de gehele kosmos. Nu we – niet zo erg lang geleden op kosmische schaal – het laagste punt gepasseerd zijn – het keerpunt tussen involutie en evolutie, tussen het dieper en dieper

verzinken in de stof en het nogmaals opklimmen naar spiritualiteit, 'is er geen andere weg te gaan' voor de hele wereld en het systeem waartoe zij behoort. We bevinden ons op het stijgende pad, op weg naar huis.

Dat systeem bevat ontelbare 'cyclussen binnen cyclussen'. Sommigen van ons bevinden zich, in zeker opzicht, op 'de dalende boog', wanneer we hebzucht, haat en ook vrees voelen. Maar ons innerlijk wezen heeft de drang om deze beletselen te boven te komen.

De weg is lang, maar het eind is zeker. En het is een weg van toenemende

vreugde, naarmate we ons bevrijden van de ketenen van materialisme en zelfzucht en wij de vrijheid van de Geest naderbij komen. 'Er is geen andere weg te gaan', en vroeg of laat moeten we die weg volgen, niet omdat we daartoe verplicht zijn, maar omdat dit in onze aard ligt, als we 'worden wat we wezenlijk zijn'.

Uit: *Theosophist*,
november 2001
Vertaling: Ton van Beek

Kosmologen denken nu serieus aan ons universum,
met al zijn oceanische afmetingen en groepen van zonnen,
als gewoon ons eigen dorpje, gewoon een uit vele -
misschien wel oneindig veel - heelallen.
Ze fonkelen in een superruimte, die,
in de woorden van Helena Blavatsky
'de speelplaats is van ontelbare heelallen, die onophoudelijk
verschijnen en verdwijnen,' als 'vonken der eeuwigheid.'

Maar waarom verschijnen deze heelallen?
Waarom zet de Onbekende Wortel zijn anonimiteit
voldoende opzij om tevoorschijn te komen als sterren en planeten?
Noch de kosmologie, noch de theosofie kunnen meer doen
dan een hint geven voor een antwoord, zo ver gaat
een dergelijke vraag het gewone menselijke denken te boven.
De theosofie kan de wetenschap echter aanvullen
als zij het bewustzijn vanaf het begin samen met de materie
aanwezig veronderstelt.

Robert Ellwood
Uit: Anna Lemkow,
Het heelheid principe.